

Grozovite krivice

MAG. MILKO MIKOLA SE JE PRVI LOTIL PODROBNE OBDELAVE SODNIH PROCESOV S POLITIČNIM OZADJEM V ČASU STALINIZMA V JUGOSLAVIJI - KAJ SE JE DOGAJALO NA SODIŠČIH NA CELJSKEM MED LETOMA 1944 IN 1951 - TO OBDOBJE BI MORALI ZGODOVINARJI OBDELATI V VSEJ SLOVENIJI

Ob letošnjem kulturnem prazniku je celjski Zgodovinski arhiv založil izredno pomembno in pionirsko zgodovinsko knjigo **Sodni procesi na Celjskem** avtorja mag. Milka Mikole, prvega zgodovinarja, ki se je podrobno lotil montiranih, režiranih sodnih procesov med letoma 1944 in 1951. Obdelal je več kot deset tisoč sodnih spisov in naletel na strahovite krivice, na stotine nedolžnih žrtev medvojnih in povojnih sodnih oblasti.

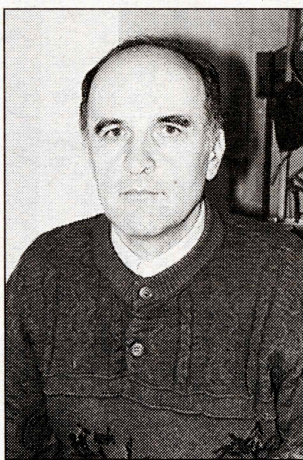
"Ko sem leta 1986 začel preučevati zaplembe na Celjskem - to sem delal za magistririj - sem naletel tudi na zaplembe, ki so jih izrekla vojaška sodišča, Sodišče slovenske narodne časti ter okrajno in okrožno sodišče v Celju. Sklenil sem, da bom to gradivo temeljiteje obdelal," pojasnjuje **mag. Milko Mikola**, strokovnjak celjskega Zgodovinskega arhiva, začetke, ki jih je sedaj sklenil s knjižno publikacijo.

"Domala vse pomembnejše gradivo je ohranjeno, manjkajo le kakšni spisi vojaških sodišč, so pa ohranjene sodbe. Tu gre za primere sojenja industrijcem in podjetnikom. Upošteval sem tudi gradiva ministrstva za notranje zadeve in arhiva Inštituta za novejšo zgodovino. Precej dokumentov sem moral najprej urediti in obdelati, skupaj sem pregledal več kot deset tisoč sodnih spisov za obdobje 1944-51. Mislim, da sem se kot prvi v Sloveniji lotil teh zaplemb in sem delal napol v ilegali."

- Zakaj govorite o procesih na Celjskem, mar ni bilo sodišče le v Celju?

"Zajemam tudi partizansko obdobje, in to celotno četrto operativno cono, ki je obsegala del Štajerske, Koroške in Gorenjske, obdelujem vojne in povojne izvensodne usmrtnitve, ki so jih izvajali predvsem terenci, pripadniki Varnostno-obveščevalne službe (Vos), Vojske državne varnosti (VDV) in Oddelka za zaščito naroda (Ozna). Včasih so tudi civilna sodišča delala zunaj Celja, v krajih, od koder so bili storilci."

- Kje je bilo v letih 1944 in 1945 pred partizanskimi

Mag. Milko Mikola

sodišči na Celjskem največ obsojenih?

"Prav gotovo na sodišču komande Zgornjesavinskega vojnega področja. Tam je bilo največ obsojenih na smrt, tudi mladoletnikov."

- Kakšne so značilnosti procesov na vojaških sodiščih julija in avgusta 1945?

"Šlo je za velike procese, sojenja industrijcem nemškega porekla in sojenje 405 domobrancem iz teharskega taborišča, mladoletnikom, ki so preživeli poboje."

- Po koncu vojne je sodilo tudi Sodišče narodne časti. Kaj je bilo to?

"Obsojencem so odvzeli narodno čast, politične pravice, pravico opravljati določene službe in jim seveda zaplenili premoženje. Kasneje so bili oproščeni vseh kazni razen zaplembe."

- Glavni poudarek vaše knjige je na okrožnem in okrajnem sodišču.

"Procese sem razdelil po obsojenih na procese proti industrijskim podjetnikom, proti trgovcem, proti kmetom-kulakom, teh je bilo največ, proti delavcem, duhovnikom in redovnikom ter pripadnikom ilegalnih skupin in organizacij, to je križarjem. Tu je šlo za sodne procese s političnim ozadjem, med katerimi so bili mnogi v celoti zrežirani oziroma montirani. S pomočjo sodišč je hotela država obračunati s tistimi, ki jih je imela za dejanske ali možne nasprotnike novega sistema. Prej narodni sovražniki so bili potem razredni sovražniki, kapitalis-

tični elementi, reakcija in tako naprej."

- So bili obtoženi kdaj oproščeni krivde?

"Na večjih procesih praktično ni bil nihče oproščen. Tudi če je prvostopno sodišče izreklo milo kazen, je javni tožilec ukrepal in predal zadevo višjemu sodišču, to pa je brez izjeme izrekalo strožje kazni. Kazni so bile zelo ostre še zlasti po letu 1948, ko so obračunavali z zadnjimi nosilci zasebne lastnine, s kmeti, podjetniki in z duhovniki."

- Zakaj ste končali z letom 1951?

"Takrat je konec zadnjih množičnih montiranih procesov. Razloga sta dva. Partija je sprejela smernice za uvajanje zakonitosti v sodstvo in sodišča so dobila nekoliko več neodvisnosti, drugi razlog, po mojem poglavitni, pa je v tem, da je sodstvo že opravilo svojo nalogo in takšni procesi niso bili več potrebni."

- Že pred leti ste v Novem tedniku objavili več feljtonov s to problematiko. So bile kakšne reakcije, vam je kdo grozil?

"V Novem tedniku sem objavil tri feljtone, leta 1990 Zaplembe na Celjskem, leta 1993 Obsojene in likvidirane in prav sedaj izhaja feljton Sodni procesi pred civilnimi sodišči v Celju. Reči moram, da mi nikoli nihče ni grozil ali mi skušal oporekati, ker pišem izključno po arhivskih virih, ustni viri so le dopolnilo."

- Boste sodne procese še naprej raziskovali?

"S tem sem končal. Ne verjamem, da bom to še obdeloval, lahko pa nadaljuje kdo drug, saj bi imel tisti, ki bi delo nadaljeval, v nasprotju z mano konkretno raziskano problematiko. Sam nisem imel kaj v roke vzeti razen splošne knjige **dr. Vere Vodušek - Starič** Prevzem oblasti 1944-46. Od leta 1986 sem zbiral gradivo, od leta 1990 sem zelo intenzivno delal, bilo je silno naporno, sam ne bi zmogetl še enega takega projekta. Vsekakor pa bi bilo nujno, da bi skupina zgodovinarjev Slovincem razjasnila tisti čas, obdobje stalinizma v Jugoslaviji."

Marlen Premšak